

A katolikus oktatás elmúlt huszonöt éve – az újraindulás problémái

Az egyházi oktatás újraindítása a rendszerváltozást követően társadalmi és politikai igényként is megjelent, sőt a rendszerváltozást követő első szabadon választott parlament többségének egyik legfontosabb társadalompolitikai tevékenységeként az egyház és a felekezetek oktatás helyzetének rendezését tekintette. Ezért volt lényeges, hogy az Országgyűlés által elfogadott „a volt egyházi ingatlanok rendezéséről szóló 1991. évi XXXII. törvény” 2§-a mintegy alapelveként fogalmazta meg, hogy az egyházi ingatlanok csak konkrét funkció betöltése esetén adhatók vissza. Azaz az egyház (de a többi felekezet is) nem alanyi jogú vagyoni kárpótlást, hanem konkrét társadalompolitikai feladattal együtt járó ingatlan visszaadást kapott. A katolikus egyház (de a többi felekezet sem) erre a feladatra nem volt felkészülve. Korzenszky Richárd ezt így fogalmazta meg: *„a törvény nem elsősorban tulajdonhoz akarja jutatni az egyházakat, hanem konkrét funkcióvállalás esetén kaphatják vissza egykori épületeiket vagy csereingatlant a régi épületért. Ez a törvény az iskola-ügyet kényszerpályára terelte. (...) Az egyházi vezetők, akik az ingatlan visszaigényléséért felelősek, nem tudtak mást tenni, mint mindent visszakérték, ami egykor egyházuk tulajdonában volt. (...) A közvélemény előtt az egyházak olyan mértékű iskolaindítási szándéka jelent meg, amelyben a mai pillanatnyi lehetőségek és a vágyak között kicsi a feszültség.”*¹

Ezt a kényszerpályát a hívek is erősítették azzal, hogy a rendszerváltozás lelkesedésével az állami oktatás mellett egy erős „egyházias” iskolarendszert képzeltek el, ahová majd a vallásos szülők gyermekeiket járatni tudják. Ezzel kapcsolatosan ugyan elismeri, hogy *„Többen vannak, akik szeretnék egyházi iskolába járatni gyermekeiket, mint ahány tanulót ezek az iskolák be tudnának fogadni. De vajon szabad-e új iskolákat indítani?”*²A probléma ott jelentkezett, hogy a tulajdonhoz való juttatással magának az intézmények személyi és tárgyi feltételeinek anyagi biztosításáról, annak függetlenségéről a jogszabály nem szólt. Ugyan ezzel kapcsolatosan volt elvben – és itt ismét érdemes elővenni az 1990. évi IV. törvény erre vonatkozó részét – egy törvényi szabályozás, mely szerint az *„állam az egyházi jogi személy nevelési-oktatási, szociális és egészségügyi, sport, gyermek- és ifjúságvédelmi intézményei működéséhez - külön törvény rendelkezései szerint - normatív módon meghatározott, a hasonló állami intézményekkel azonos mértékű költségvetési támogatást nyújt, illetőleg a támogatás az ilyen ellátásokra elkülönített pénzeszközökből”*³fedezi. Ez azonban az egyházi intézmények személyi és tárgyi feltételeinek finanszírozásának kérdését csupán elvi síkon rendezte, azzal, hogy a konkrét finanszírozás kérdést külön törvényi

szabályozás hatáskörébe utalta. A külön törvény általában a mindenkori költségvetési törvény volt. Így akarva-akaratlanul a '90-es évek elejétől kezdődően a katolikus egyház financiálisan továbbra is az állam pénzügyi „kegyére” volt utalva. Dr. Szilágyi Bernadett ezt így fogalmazta meg: *„Az államtól kapott konkrét támogatásokat a költségvetési törvényekben a költségvetési alkuk nyomán kialakult előirányzatok tartalmazták”*⁴ Így hiába kaphatta vissza ingatlanait az egyház, ha annak működtetéséhez az állam forrásait kellett használni.

Persze a finanszírozási „kegy” kérdése ennél összetettebb probléma, mert az állam – mint arra korábban utaltam – az egyházat (és általában a felekezeteket) közszolgálati feladat ellátására kérte. Azaz nem csak azt egyházi hívek által, hanem az állam oldaláról is „elvárták” az egyházi oktatás szélesebb körű megjelenését.

Így az egyház a '90-es évek közepére az óvodától az egyetemig úgy vált egyre nagyobb iskolafenntartóvá, hogy ahhoz a feltételek nem voltak adottak. A feltételek közül ugyanis nem csak a finanszírozási, hanem a humán oldalról is problémák jelentkeztek. A hívők oldaláról gyakran érte ezen időszakban az egyházi oktatást az a vád, hogy az adott nevelői testület nem keresztény szemlélettel végzi munkáját. Ennek oka pontosan oda vezethető vissza, hogy az egyház nem rendelkezett olyan mennyiségű és megfelelő képzettségű szakemberrel, akikkel a megnövekedett oktatási hálózatot el tudták volna látni. Így a vallásos szülők részéről nem egy esetben csalódást jelentett az egyházi iskola.

Visszatérve az egyházi oktatás finanszírozásának problematikájára, szükséges beszélnünk arról, hogy a '90-es évek közepére egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a kialakult finanszírozási rendszer nem tartható. Az okok között egyértelműen szerepel a közoktatás rendszerét szabályozó 1993. évi LXXIX törvényből adódó következmények. Ennek a jogszabálynak az értelmében az állam mellett az önkormányzatok is iskolafenntartókká váltak, sőt abban egyre fontosabb szerepet töltöttek be. Gyakorlatilag a '90-es évek közepére az óvodától a középiskoláig az önkormányzatok lettek a legnagyobb intézményfenntartók. Az önkormányzatok az oktatási intézmények finanszírozására az államtól normatíva formájában megkapták a forrásokat, hasonlóan az egyházi fenntartású intézményekhez. Tomka Miklós állapította meg, hogy *„a magyar jogszemlélet értékes terméke az intézmények finanszírozásának az ellátottak létszámához mért megoldása, ami a fenntartó jellegétől függetlenül egyenlő elbánást ígér.”*⁵ Azonban ez a helyzet a '90-es évek közepétől fokozatosan megváltozott azzal, hogy az állam az önkormányzati oktatás finanszírozását megváltoztatta. Tomka szerint így az előbb említett elv *„sérült, amikor az állam az oktatás finanszírozásának egy részét az önkormányzatokra hárította, az egyházakat viszont kizárta az önkormányzatok által támogatható szervezetek köréből”*⁶ A vallási csoportok, így az egyház

által fenntartott intézmények finanszírozása ennek következtében felborult, aminek hatására sérült az ezen intézményekben járó diákok, hallgatók egyenlősége. Ezt az Alkotmánybíróság 22/1997. határozata is kimondta, és kiegészítő állami támogatást írt elő, mely az egyházak hitéleti és közcélú tevékenységének anyagi feltételeiről szóló 1997. évi CXXIV. törvény 6§-ban is bekerült. Emellett fontos megemlíteni az úgynevezett Vatikáni megállapodás finanszírozási hatását is. A Magyar Köztársaság és az Apostoli Szentsték között megkötött *„A Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdéstről”* szóló 1997. június 20-án aláírt megállapodás szintén tartalmazza az oktatásfinanszírozással kapcsolatos problémák rendezését, így rendelkezik az állami kiegészítő normatíváról is. Ezt a finanszírozási módot azonban egyes önkormányzatok sérelmesnek tartották, mondván, míg nekik saját forrásból kellett kigazdálkodni az oktatás finanszírozásának rájuk eső részét, addig a vallási csoportok által fenntartott oktatási intézmények mindenképpen megkapták az államtól az úgynevezett kiegészítő támogatást. Ezzel kapcsolatosan pl. Polónyi István által publikált *„Az egyházi közoktatás néhány oktatásgazdasági sajátosság”* című tanulmányában kifejtette, az állam által a vallási csoportok részére a fenntartott oktatási intézményeikhez adott kiegészítő támogatás aggályos tekintettel arra, hogy *„a helyi önkormányzatok normatív hozzájárulásával és támogatásaival azonos jogcímenek és feltételek mellett állami támogatást kapnak miközben sem az állami és önkormányzati, sem a többi nem állami, nem önkormányzati intézmény nem kap ilyet. Ők kénytelenek a saját forásaikból hozzájárulni intézményeik működéséhez.”* Így véleménye szerint ez *„a közoktatás finanszírozásának egész rendszerét szétiláthatja.”*⁷ Ezzel szemben Platthy Iván nyugalmazott címzetes államtitkár egy cikkben ugyanerről a témáról azt nyilatkozta: *„Az állam nem különböztetheti meg polgárait hitük alapján. Ezért kapják meg az egyházi iskolák az önkormányzati iskoláknak járó állami normatívát is.”*⁸A finanszírozás körüli vita azonban újra-és újra fellángolt, fellángol.

Így azt kell megállapítani, hogy az egyházi oktatásfinanszírozás ügye időről-időre a viták keresztüzébe került. Az úgynevezett jobboldali kormányok időszakában az ball-liberális ellenzék, fordított időszakban a konzervatív ellenzék is a finanszírozás „igazságtalan” módját támadta. „Az igazságtalan” finanszírozást azonban a két oldal máshogy értelmezte. Míg a konzervatív pártok az egyenlőség elve alapján szükségesnek tartották a kiegészítő állami normatíva fenntartását, addig a ball-liberális oldal az egyház részéről is erőfeszítéseket várt.

Lábjegyzet:

1. Korzenszky Richárt: *Szünet nélkül – Egyházzól, iskoláról*. Bencés Apátság, Tihany. 2000. 134. old.
2. Korzenszky Richárd: *Egyház és iskola*. in: *Vigilia* 1997. 6. sz.
3. *A lelkiismereti és vallásszabadságról valamint az egyházakról szóló 1990. IV. törvény 19§ (1)*. in.: 1000. év törvényei. COMPLEX Kiadó <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8660> (letöltés: 2015. 08. 10.)
4. Dr. Szilágyi Bernadett: *„Az egyházak finanszírozásának kérdései”*. phd. értekezés Debrecen, 2013. 83. old.
5. Tomka Miklós: *Egyházak és oktatás*. (in: *Educatio* 2005/III) 499. old.
6. Uo. 499. old.
7. Polónyi István: *Az egyházi közoktatás néhány oktatásgazdasági sajátosság*. . in: *Educatio* 2005/III. 609. old.
8. Szilvay Gergely: *Miért jár „állami támogatás” az egyházaknak?* in.: *Magyar Kurír* <http://www.magyarurir.hu/hirek/miert-jar-allami-tamogatas-az-egyhaziaknak>, 2013. május 21.